

Marina Đuranović*

RIZIČNO SOCIJALNO PONAŠANJE ADOLESCENATA U KONTEKSTU VRŠNJAKA

Sažetak: *Cilj je rada detektirati koji su to oblici rizičnog socijalnog ponašanja koje mladi manifestiraju u kontekstu vršnjaka te postoji li rodna (spolna) razlika s obzirom na prevalenciju navedenih ponašanja. Podaci o rizičnim ponašanjima adolescenata u kontekstu vršnjaka prikupljeni su anketnim upitnikom, a uzorak su činili svi učenici trećih razreda gimnazije na području Sisačko-moslavačke županije, njih 265. Rezultati istraživanja pokazali su da je varanje na ispitu (testu) najučestaliji oblik rizičnog socijalnog ponašanja koje adolescenti manifestiraju u kontekstu vršnjaka te da su rizična ponašanja na internetu (uključujući i kockanje) i fizička agresivnost karakterističniji za muški spol. Važnost je provođenja ovakvih istraživanja u dobivanju stvarne slike postojećih problema kako bi se mogli osmisliti kvalitetni preventivni programi kojima bi se na njih djelovalo.*

Ključne riječi: *adolescencija, adolescent, rizično socijalno ponašanje, vršnjaci.*

---

1. Uvod

1.1. Adolescencija i adolescenti

U različitim se izvorima nalaze različita određenja samog termina adolescencije, no varijacije u njezinu definiranju neznatne su.

Adolescencija je „individualno specifičan proces psihofizičkog i socijalnog formiranja ličnosti, u kojemu se pojedinac osposobljava za normalno obavljanje svojih spolnih, radnih i kulturno specifičnih uloga“ (Ule, 1987: 19).

Ilišin (1999) definira adolescenciju kao doba obilježeno izmjeničnim konformizmom i ekstremizmom u ponašanju, te manifestiranjem i vjernosti i pobune, jer upravo u tom životnom razdoblju čovjek najintenzivnije reagira na različite utjecaje iz okoline. Stoga je doba adolescencije izrazito obilježeno i potrebom za identifikacijom, tj. traganjem za ljudima koji mogu poslužiti kao uzor.

„Adolescencija je vrijeme obilježeno promjenama. Tijekom ovog razdoblja, adolescenti prolaze značajne biološke, psihološke i socijalne transformacije“ (Natsuaki i sur., 2009: 48).

Wolff i Crockett (2011) adolescenciju slikovito opisuju kao životnu pozornicu na kojoj je vrlo vjerojatno da će pojedinci učestalije sudjelovati u rizičnim aktivnostima nego u nekim drugim fazama svog života. To je potencijalno opasno i ima dugoročne posljedice.

Adolescencija je nemilosrdna. Adolescente suočava s brojnim izazovima, kao što su: nagle promjene njihova tijela, upravljanje seksualnim interesima, formiranje novih vrsta odnosa te planiranje akademske budućnosti (Perry i Pauletti, 2011).

Tijekom adolescencije događa se prijelaz iz osnovne u srednju školu, ali i iz srednje škole na fakultet. Samim time drastično se mijenja društveni svijet adolescenata i oni se suočavaju s heterogenim socijalnim situacijama, novim društvenim skupinama, ulogama i očekivanjima (Tanti i sur., 2011). Sve te nove socijalne situacije značajno utječu na razvoj socijalne kompetencije i socijalnog identiteta mladih.

Ulaskom u razdoblje adolescencije vršnjački odnosi postaju sve važniji. Adolescenti provode sve više vremena s vršnjacima. Njihovi međusobni odnosi postaju intimniji na temelju samootkrivanja i dijeljenja osobnih iskustava (Bastašić, 1995; Lacković-Grgin, 2006; Cook i sur., 2007; Dopp i Cain, 2012). Kako vršnjački odnosi postaju intimniji, oni dobivaju na važnosti u pogledu pružanja podrške. Tako velik broj srednjoškolaca navodi upravo vršnjake kao preferirani izvor podrške (Dopp i Cain, 2012).

Ovo je životno razdoblje kada se javljaju i emocije vezane za spolnost i ljubav. Mladi su skloni seksualnim mislima i fantazijama, a svoju spolnost otkrivaju uglavnom eksperimentiranjem. Adolescencija je i doba prvih ljubavi. One su vrlo važne jer se mladi u vezi prvi put moraju nositi kao pripadnici određenog spola te na taj način učvršćuju svoju spolno specifičnu ulogu i vlastiti spolni identitet (Hodžić i sur., 2003). Srednja i kasna adolescencija razvojno je razdoblje u kojem veliki dio mladih postaje seksualno aktivan (Mrug i sur., 2011).

Tijekom srednje i kasne adolescencije formiraju se prva prava prijateljstva. Kriterij za izbor prijatelja nisu više vanjski izgled i popularnost neke osobe, nego njezine karakterne crte i slični interesi. U adolescentskim prijateljstvima zapažene su razlike s obzirom na spol. Djevojačka prijateljstva obično su istospolna i odlikuje ih veća intimnost, brižnost, povjeravanje tajni i čuvstvena međuovisnost, dok muška prijateljstva obilježava više natjecanje, rizične aktivnosti, uzbuđenje (Perry i Pauletti, 2011).

Jedan od najvećih izazova na koji mladi moraju odgovoriti u adolescentskom razdoblju jest izgradnja vlastita identiteta. Sam tijekom formiranja identiteta može

biti različit: jednostavan ili složen, kratak ili dugotrajan, uspješan ili neuspješan. On ovisi o mnogo čimbenika, i individualnih i društvenih. Današnje postmoderno društvo velikih znanstvenih, tehničkih i tehnoloških dostignuća pruža nam široke mogućnosti za osobni rast i razvoj. Međutim, upravo ta široka lepeza mogućnosti odabira može zbuniti, i u većini slučajeva zbunjuje adolescente, jer unatoč svojoj visokoj razvijenosti današnje društvo ne pokazuje mnogo suglasnosti kada je riječ o primjerenim vrijednostima, stilovima i načinima života.

Pri potrazi i utvrđivanju osobnog identiteta značajnu ulogu imaju vršnjačke grupe (Pollard, 1985; Cullingford i Morrison, 1997; Tanti i sur., 2011). Muus (1996, prema Lacković-Grgin, 2006) ističe da konformiranje s očekivanjima vršnjaka pomaže mladima ustvrditi koje im uloge najviše odgovaraju. Znanstvena istraživanja potvrđuju da jaka grupna identifikacija pomaže adolescentima prilikom formiranja identiteta, izgradnje samopoštovanja kao i pri razvoju sposobnosti da se uspješno nose s razvojnim problemima tijekom adolescencije (Palmonari i sur., 1990, prema Tanti i sur., 2011).

1.2. Vršnjačke socijalne skupine

Adolescentima je iznimno važno zadovoljiti potrebu za pripadanjem određenoj vršnjačkoj grupi. Adolescentske vršnjačke grupe najčešće čini nekoliko bliskih prijatelja. Među njima je razvijen snažan osjećaj prijateljstva. Wray i Flanagan (2012) ističu da adolescenti kroz prijateljstvo uče i osnove o povjerenju, kao što su poštenje, odanost i lojalnost. Navedeni autori smatraju da to interpersonalno povjerenje između prijatelja treba biti temelj na kojem će se kasnije graditi društveno povjerenje. Vršnjačke su grupe također idealne za vježbanje komunikacije i razvijanje socijalne kompetencije. Adolescenti u grupi zadovoljavaju svoju potrebu za pripadanjem, razumijevanjem, sigurnošću, ljubavlju, zabavom, samoostvarivanjem. „Grupe razvijaju svoje vlastite oblike ponašanja, usvajaju norme koje obavezuju sve članove grupe. U grupi se adolescenti osjećaju jačima, kompenziraju svoju nesigurnost i još neizgrađenu ličnost“ (Maleš, 1995: 33).

U ranoj adolescenciji vršnjačke grupe su obično istospolne, dok se u srednjoj i kasnoj adolescenciji struktura grupe mijenja i one postaju spolno miješane. U spolno miješanim grupama adolescenti uče kako se odnositi prema suprotnom spolu, što smanjuje strah i tjeskobu u budućim socijalnim i heteroseksualnim situacijama (LaGreca i Mackey, 2007, prema Mrug i sur., 2011).

Od svih životnih razdoblja adolescencija je razdoblje u kojem vršnjačke (*peer*) grupe imaju najveći utjecaj (Maleš, 1995; Bastašić, 1995; Kiesner i sur., 2002; Sullivan i sur., 2004; Crosnoe i Needham, 2004; Lacković-Grgin, 2006; Cook i sur., 2007). Lebedina-Manzoni i suradnici (2008) smatraju utjecaj vršnjaka

sastavnim dijelom socijalizacije i on postoji samim prisustvom vršnjaka u životu adolescenata. Od vršnjačkog utjecaja, koji je nemoguće izbjeći, navedeni autori razlikuju vršnjački pritisak, koji je uži konstrukt i predstavlja mali dio vršnjačkog utjecaja, a odnosi se na očekivanje vršnjaka da se pojedinac ponaša na određeni način bez obzira je li to ponašanje u skladu s njegovim osobnim stavovima i željama. Ako se adolescent konformira očekivanjima vršnjaka, oni ga prihvaćaju, a ako do konformiranja ne dođe, slijede sankcije poput odbacivanja, ogovaranja, izbjegavanja.

Nažalost, određeni broj adolescenata, kako ne bi bio izopćen iz društva, nekritično se stapa s grupom, čak i ako se s njihovim normama i stilovima ponašanja osobno ne slažu. Oni jednostavno ne znaju reći *ne* vršnjacima i često rade ono što se od njih traži, pa makar se to protivilo njihovim stavovima. U pozadini takvog ponašanja adolescenta obično se krije nedostatak samopouzdanja i osjećaj manje vrijednosti. Nesigurne i povodljive adolescente vršnjaci lako navode na različite oblike rizičnog i neprimjerenog socijalnog ponašanja, kao što su: bježanje s nastave, uništavanje tuđe imovine, sudjelovanje u fizičkim obračunima, krađa, laganje, konzumiranje alkohola, duhana i droga, kockanje i slično.

Međutim, važno je istaknuti činjenicu da adolescenti nisu pasivne osobe čije je ponašanje samo odgovor na utjecaj vršnjaka. Svi mi sami biramo društvo i grupe s kojim želimo provoditi svoje slobodno vrijeme. Stoga, odabir određenog društva vrlo je važan čimbenik za razumijevanje ponašanja adolescenata u grupi (Lebedina-Manzoni i sur., 2008).

1.3. Rizična socijalna ponašanja

Brojni stručnjaci (pedagozi, psiholozi, sociolozi i dr.) koji se bave ponašanjem djece i mladeži susreću se s mnogim nedoumicama, teškoćama i problemima kada žele definirati i klasificirati jedan vrlo specifičan i kompleksan pojam kao što su rizična socijalna ponašanja. Termin *rizična ponašanja* sve se češće rabi u novije vrijeme (Bašić i Ferić, 2004). Kao sinonimi za navedeni pojam u suvremenoj literaturi rabe se još i termini poput: smetnje ponašanja, poremećaji u ponašanju, društveno neprihvatljivo ponašanje, asocijalno ponašanje, devijantno ponašanje, abnormalno ponašanje, ometajuće ponašanje, delinkventno ponašanje, djeca s teškoćama u ponašanju, odgojna zapuštenost, prijestupničko ponašanje i sl. Sva ova prevelika raznolikost u označivanju jedne pojave svakako je odraz nemogućnosti pronalaženja jednog termina koji bi zadovoljio sve aspekte ovoga složenog fenomena.

Termin „u riziku“ posljednjih nekoliko godina postao je osnovni termin kojim se opisuju djeca i mladi koji se nalaze na putu prema mnogobrojnim problemima koji prijete njihovom pozitivnom razvoju i uspješnoj društvenoj prilagodbi. U

stručnoj literaturi rizik kojem su izloženi djeca i mladi opisuje se kroz kontinuum (McWhirter i sur., 1993, prema Bašić i Ferić, 2004). Opisujući kontinuum rizika, Drayfoosova (1997, prema Bašić i Ferić, 2004) opisuje četiri kategorije „rizičnosti“ djece i mladih na osnovi njihova ponašanja: vrlo visoka razina rizika, visoka razina rizika, srednja razina rizika i niska razina rizika.

Najčešće spominjani, i u istraživanjima potvrđeni, rizični čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju i drugih rizičnih ponašanja djece i mladeži jesu: biološki čimbenici rizika, individualni i vršnjački čimbenici rizika, rizični čimbenici povezani sa školom, rizični čimbenici u obitelji i rizični čimbenici u zajednici (Bašić, 2000.).

Na temelju spoznaja do kojih su došli znanstvenici nam nude različite definicije rizičnog ponašanja.

Rizičnim ponašanjem smatra se svako ono koje se može opisati kao smjelo, opasno, pogibeljno. Rizičnim ga doživljava i opisuje okolina. Takvo ponašanje može ugroziti samu osobu ili pojedinca i/ili grupu u okolišu. Ova su ponašanja iritirajuća, netolerantna, remete uspostavljenu ravnotežu (Nazor i sur., 2002).

Ricijaš i suradnici (2010: 46) navode da bismo kao rizično mogli definirati ono ponašanje mlade osobe koje „povećava vjerojatnost nekog specifičnog neželjenog rezultata te koje ima potencijalno negativne posljedice na osobu koja manifestira takvo ponašanje, njegovu okolinu te nepovoljno djeluje na daljnji psihosocijalni razvoj te mlade osobe, odnosno povećava vjerojatnost prema razvoju poremećaja u ponašanju“.

Jessor (1991, prema Vézina i sur., 2011) smatra da je rizično ponašanje svako ono koje može ugroziti fizičko i psihosocijalno zdravlje i razvoj adolescenata, a to je konzumiranje štetnih tvari, rizično seksualno ponašanje, antisocijalno ponašanje i delinkvencija.

Posljednjih desetak godina u području istraživanja poremećaja u ponašanju intenzivno se traže odgovori na pitanja zašto neka djeca i mladi, unatoč mnogim izuzetno stresnim i rizičnim okolnostima njihova razvoja, ne razvijaju poremećaje u ponašanju ili druga rizična ponašanja, dok ih druga djeca i mladi razvijaju i učestalo manifestiraju (Bašić, 2000).

Djeca i mladi samostalno donose odluku o sudjelovanju (ili nesudjelovanju) u rizičnim aktivnostima. Adolescenti koji razmatraju različite opcije i uzimaju u obzir moguće posljedice sudjelovanja u rizičnim aktivnostima uglavnom i ne sudjeluju u njima. Međutim, određeni broj adolescenata ne razmišlja na takav način i djeluje instinktivno, što rezultira nezrelim odlukama i većoj sklonosti rizičnom socijalnom ponašanju (Wolff i Crockett, 2011).

2. Empirijsko istraživanje

Cilj ovog istraživanja jest detektirati koji su to oblici rizičnog socijalnog ponašanja koje mladi manifestiraju u kontekstu vršnjaka te postoji li rodna (spolna) razlika s obzirom na prevalenciju navedenih (rizičnih) ponašanja.

Uzorak ispitanika u ovom istraživanju činili su svi učenici trećih razreda gimnazije na području Sisačko-moslavačke županije, njih 265.

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je poseban Upitnik. Pouzdanost navedenog Upitnika (njegovih ordinalnih varijabli) testirana je metodom interne konzistentnosti koja se bazira na prosjecima korelacija između stavaka (interklasnim koeficijentima korelacije). Cronbach alfa pokazao se izuzetno visokim, 0.899, što znači da je test pouzdan i može služiti drugim istraživačima. Ispitanicima je ponuđeno 18 varijabli kojima se opisuju rizična socijalna ponašanja u kontekstu vršnjaka. Na Likertovoj skali od 1 do 5 oni su trebali odrediti koliko učestalo u kontekstu vršnjaka manifestiraju rizična socijalna ponašanja: 1– nikad, 2 – rijetko, 3 – ponekad, 4 – često, 5 – vrlo često.

Polazna hipoteza u radu pretpostavlja konzumiranje alkohola kao dominantnog oblika rizičnog socijalnog ponašanja adolescenata u kontekstu vršnjaka. Razlozi zbog kojih je izvedena ova pretpostavka svakodnevne su vijesti i medijski natpisi o sve učestalijem konzumiranju alkohola mladih. U posljednje vrijeme mediji nas sve više bombardiraju vijestima o sve većem broju adolescenata koji u alkoholiziranom stanju u kasnim, noćnim satima borave na gradskim ulicama i izazivaju pozornost svojim nedoličnim ponašanjem.

Također, prema rezultatima brojnih istraživanja vrlo je visok postotak mladih koji sve učestalije konzumiraju alkohol (Malatestinić i sur., 2008; Ajduković i sur., 2008; Vrselja i sur., 2009).

2.1. Rezultati istraživanja i diskusija

Rezultati o prevalenciji oblika rizičnog ponašanja u kontekstu vršnjaka prikazani su u tablici 1.

Tablica 1 – Zastupljenost pojedinih oblika rizičnog socijalnog ponašanja adolescenata u kontekstu vršnjaka

čestice oblika rizičnog socijalnog ponašanja u kontekstu vršnjaka	N	min.	max.	aritmet. sredina	standardna devijacija	hi kvadrat statistika	stat. znač.
U dogovoru s prijateljima varao/varala sam na ispitu (testu) – VARANJE 1	265	1	5	3,56	1,170	61,396	0,00
Prijatelji i ja ometamo nastavu (razgovaramo, dopisujemo se mobitelima, gađamo se papirićima i sl.) – NEDISCIPLINIRANOST 2	265	1	5	3,08	1,140	63,585	0,00
U društvu vršnjaka konzumiram alkohol – ALKOHOL 3	265	1	5	3,03	1,375	9,208	0,05
Moji prijatelji i ja ogovaramo druge učenike – SOCIJALNA AGRESIVNOST 4	265	1	5	3,01	1,118	71,547	0,00
Kada moji prijatelji bježe s nastave, ja im se pridružim – BJEŽANJE S NASTAVE 5	265	1	5	2,98	1,382	2,415	0,66
U društvu s vršnjacima govorim ružne riječi i psujem – VERBALNA AGRESIVNOST 6	265	1	5	2,68	1,161	82,453	0,00
S prijateljima besciljno lutam gradom – SKITNJA 7	265	1	5	2,68	1,249	39,208	0,00
Kada moji prijatelji na internetu traže i gledaju nama neprimjerene sadržaje, ja im se pridružim – RIZIČNA PONAŠANJA NA INTERNETU 8	265	1	5	2,43	1,410	56,792	0,00
Kada smo zajedno moji prijatelji i ja, volimo prkositi – PRKOS 9	265	1	5	2,28	1,140	77,358	0,00
Ako moji prijatelji ne uče, ne učim ni ja iako znam koliko je znanje vrijedno – POVODLJIVOST 10	265	1	5	2,00	1,145	142,528	0,00
Kada sam s vršnjacima, konzumiram duhan – PUŠENJE 11	265	1	5	1,94	1,433	308,226	0,00
Kada moji prijatelji odlaze u kockarnicu (ili kladionicu), ja im se pridružim – KOCKANJE 12	265	1	5	1,72	1,252	405,472	0,00
Kada moji prijatelji nekoga tuku, ja im se pridružim – FIZIČKA AGRESIVNOST 13	265	1	5	1,52	1,101	533,396	0,00
Moji prijatelji i ja uništavali smo školsku imovinu – UNIŠTAVANJE ŠKOLSKE IMOVINE 14	265	1	5	1,49	,789	384,642	0,00
U društvu prijatelja probao/probala sam marihuanu i slične droge – DROGA 15	265	1	5	1,42	,875	533,509	0,00
Zajedno s vršnjacima otuđio/otuđila sam neke stvari u trgovini – KRAĐA 16	265	1	5	1,27	,755	694,226	0,00
Zajedno s prijateljima kockao/kockala sam se na internetu – KOCKANJE NA INTERNETU 17	265	1	5	1,23	,742	566,774	0,00
Imao/imala sam intimne (seksualne) odnose s djevojkom/dečkom jer moji prijatelji smatraju da je to „cool“ – RIZIČNA SEKSUALNA PONAŠANJA 18	265	1	5	1,19	,653	808,792	0,00

Iz vrijednosti aritmetičkih sredina (tablica 1) **varanje** na ispitu (testu) najzastupljeniji je oblik rizičnog socijalnog ponašanja koje adolescenti manifestiraju u kontekstu vršnjaka.

Dobiveni rezultat ne potvrđuje postavljenu hipotezu kojom se pretpostavilo da je konzumiranje alkohola dominantan oblik rizičnog socijalnog ponašanja koje mladi manifestiraju u kontekstu vršnjaka.

Očigledno da je problem konzumiranja alkohola mladih ili predimenzioniran od strane medija ili su dobiveni rezultati istraživanja rezultat uzorka ispitanika na kojem je ono provedeno. Ovo istraživanje provedeno je na uzorku ispitanika koji su činili svi učenici trećih razreda gimnazije na području Sisačko-moslavačke županije. Budući da se ovdje radi o završnim razredima gimnazije, dobiveni rezultati i nisu tako iznenađujući jer je većina učenika ovih škola uglavnom orijentirana na postizanje što boljih školskih rezultata radi upisa na željeni fakultet i nastavka daljnjeg školovanja. Dakako da je način na koji se postižu željeni rezultati zabrinjavajući.

Svakako ne smijemo zanemariti ni činjenicu da je varanje usko povezano s laganjem i krađom. Ovi oblici rizičnog socijalnog ponašanja učenika jednostavno povlače i uvjetuju jedan drugoga te samim time uvlače djecu i mlade u kompleksne i vrlo rizične životne situacije.

Kao što je vidljivo iz dobivenih rezultata istraživanja (tablica 1) iza varanja slijede: **nediscipliniranost učenika na nastavi, konzumiranje alkohola, socijalna agresivnost učenika, bježanje s nastave, verbalna agresivnost, skitnja, rizična ponašanja na internetu, prkos, povodljivost, pušenje, kockanje, fizička agresivnost, uništavanje školske imovine, konzumiranje droga, krađa, kockanje na internetu, rizična seksualna ponašanja.**

S obzirom na prevalenciju rizičnih ponašanja u kontekstu vršnjaka istražili smo postoji li spolna diferencija. Za testiranje jednakosti aritmetičkih sredina između subuzoraka (spol) i navedenih čestica rizičnog socijalnog ponašanja učenika u kontekstu vršnjaka prvobitno je primijenjena univarijatna jednosmjerna analiza varijance (ANOVA) kao preduvjet za diskriminacijsku analizu. Sve čestice kod kojih rezultati ANOVA-e nisu statistički potvrdili razliku aritmetičkih sredina ($p \geq 0,05$) u daljnjoj obradi isključene su iz diskriminacijske analize. Cilj diskriminacijske analize jest ustvrditi koje nezavisne varijable (i u kojoj mjeri) doprinose diskriminaciji između grupa (spol).

Homogenost kovarijance testirana je Box M testom koji je za sve čestice statistički značajan, što implicira da su matrice kovarijance grupa različite ($\text{Box's } M = 401,504$ $F = 5,794$, $df_1 = 66$, $df_2 = 142399,560$, st. znač. = 0.000). Usprkos toj činjenici ipak će se u daljnjem tekstu pristupiti provedbi diskriminacijske analize jer je Box M test vrlo osjetljiv i vrlo je vjerojatno da prikaže statističku značajnost tj. nehomogenost kovarijanci (Tabachnick i Fidell, 1996). Isto tako

Meyers i sur. (2006) navode da je diskriminacijska analiza robusna za narušavanje homogenosti varijance/kovarijance pod uvjetom da je riječ o velikom uzorku i grupama podjednake veličine te da nisu izražene granične vrijednosti (outlieri). Sukladno navedenom, rezultate diskriminacijske analize u daljnjem tekstu treba uzeti više kao trend (indicije) nego kao zaključke.

Kao što je vidljivo iz tablice 2, dobivena je jedna diskriminacijska funkcija koja je statistički značajna ($p_{(F1)}=0.000$). Kanonička korelacija $r=0.583$ ukazuje na srednju povezanost između grupa (subuzoraka). Iz vrijednosti karakterističnog korijena (0,515) očigledna je srednja, umjerena vrijednost, odnosno mjera u kojoj diskriminacijska funkcija diskriminira između kategorija.

Tablica 2 – Osnovne vrijednosti diskriminacijske analize

fun.	karakter. korijen	% varijance	kumulativni %	kanonička korelacija	Wilks' Lambda	hi-kvadrat	Df (broj stupnjeva slobode)	statistička značajnost
1	,515	100,0	100,0	,583	,660	107,002	11	,000

Strukturu diskriminacijske funkcije dobro projiciraju (determiniraju) navedene varijable (tablica 3). Riječ je o Pearsonovu koeficijentu korelacije (strukturnim koeficijentima) svake varijable s diskriminacijskom funkcijom (diskriminacijska opterećenja).

Tablica 3 – Matrica strukture

	funkcija
	1
<i>rizična ponašanja na internetu</i>	,694
<i>fizička agresivnost</i>	,588
<i>kockanje</i>	,565
verbalna agresivnost	,342
uništavanje školske imovine	,301
rizična seksualna ponašanja	,291
povodljivost	,291
socijalna agresivnost	-,244
prkos	,227
nediscipliniranost	,183
alkohol	,170

Najveću korelaciju s diskriminacijskom funkcijom pokazuje varijabla *rizično ponašanje na internetu* ($r=,694$), a koja ujedno i najsnažnije spolno diskriminira učenike, zatim fizička agresivnost ($r=,588$) i kockanje ($r=565$). Iz vrijednosti grupnih centroida u jednodimenzionalnom prostoru diskriminacijske funkcije (tablica 4) vidljivo je da su čestice koje čine diskriminacijsku funkciju karakteristične za muški spol (pozitivni predznak centroida).

Tablica 4 – Grupni centroidi

spol	Funkcija
	1
muško	,919
žensko	-,557

Dakle, dobivena diskriminacijska funkcija koju čine navedene tri čestice semantički objedinjuje rizična ponašanja na internetu (uključujući i kockanje) te fizičku agresivnost, a ujedno su više karakteristične za muški spol.

3. Umjesto zaključka

Vršnjački odnosi ključni su za socijalni i emocionalni život adolescenata. Međutim, iako vršnjački odnosi osiguravaju neophodnu sredinu u kojoj adolescenti razvijaju svoje socijalne vještine i uče se društveno prihvatljivom ponašanju, onim adolescentima koji se konformiraju s negativnim vršnjačkim normama vršnjaci također predstavljaju glavni faktor rizika za delinkventno i rizično seksualno ponašanje (Dilorio i sur., 2001, prema Allen i sur., 2012). U svakom slučaju, ne smijemo zanemariti činjenicu da adolescent samostalno odlučuje kojoj će se vršnjačkoj skupini priključiti – onoj koja potiče pozitivne i društveno prihvatljive obrasce ponašanja, ili pak onoj koja je sklonija rizičnim aktivnostima.

Taj odabir vršnjačke skupine kojoj će se adolescent priključiti u velikoj mjeri ovisi o karakteristikama njegove ličnosti, ali i o obiteljskom okruženju u kojem živi. Suvremena istraživanja potvrdila su da roditelji u značajnoj mjeri utječu na razvoj socijalnih odnosa svoje djece (Deković i Raboteg-Šarić, 1997) te da u određenoj mjeri i nadziru njihovu interakciju s vršnjacima (Brown i Bakken, 2011; Bourdeau i sur., 2011). Adolescenti koji imaju kvalitetan i brižan odnos s roditeljima manje će biti skloni vršnjačkim grupama koje manifestiraju rizično socijalno ponašanje, a roditeljsko praćenje i nadzor pouzdani su zaštitni čimbenici (Anderson i Hughes, 2009). Roditelji koji prakticiraju autoritativan odgojni stil u velikoj će mjeri smanjiti negativan vršnjački utjecaj na svoje adolescente.

Intenzitet vršnjačkog utjecaja ovisi i o dobi adolescenata. Mlađim adolescentima koji pokazuju manje fleksibilno razmišljanje socijalni identitet podložniji je društvenim utjecajima dok stariji adolescenti koji imaju fleksibilnije razmišljanje manje su podložni društvenom kontekstu (Tanti i sur., 2011).

Tijekom adolescencije mladi će svakako doći u doticaj i s vršnjacima koji manifestiraju rizične oblike socijalnog ponašanja. Devijantne vršnjačke skupine nije moguće izbjeći, ali im se važno oduprijeti. Za to je potrebno osposobiti mlade još puno prije ulaska u razdoblje adolescencije. Nadasve je važno da obiteljski i školski sustav potkrepljuju poželjna i društveno prihvatljiva ponašanja te da svojim stavovima jasno poruče djeci i mladima da rizična ponašanja jednostavno nisu prihvatljiva i isplativa.

Literatura

1. Ajduković, M.; Ručević, S.; Šincek, D. (2008): Istraživanje rasprostranjenosti rizičnog i delinkventnog ponašanja djece i mladih u urbanim sredinama – dodatni poticaj za ciljanu prevenciju. *Dijete i društvo*, 10 (1 – 2), 27 – 47.
2. Allen, J. P.; Chango, J.; Szewedo, D.; Schad, M.; Marston, E. (2012): Predictors of Susceptibility to Peer Influence Regarding Substance Use in Adolescence. *Child Development*, 83 (1), 337 – 350.

3. Anderson, A. L.; Hughes, L. A. (2009): Exposure to Situations Conducive to Delinquent Behavior: The Effects of Time Use, Income, and Transportation. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 46 (1), 5 – 34.
4. Bastašić, Z. (1995): *Pubertet i adolescencija*, Zagreb: Školska knjiga.
5. Bašić, J. (2000): *Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži: teorijsko motrište*, u: Bašić, J. i Janković, J. (ur.), *Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži*, Zagreb: Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju, 31 – 45.
6. Bašić, J.; Ferić, M. (2004): *Djeca i mladi u riziku – rizična ponašanja*, u: Bašić, J., Koller-Trbović, N. i Uzelac, S. (ur.), *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja*, Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 57 – 71.
7. Bourdeau, B.; Miller, B. A.; Duke, M. R.; Ames, G. M. (2011): Parental Strategies for Knowledge of Adolescents' Friends: Distinct from Monitoring?. *Journal of Child and Family Studies*, 20 (6), 814 – 821.
8. Brown, B. B.; Bakken, J. P. (2011): Parenting and Peer Relationships: Reinvigorating Research on Family-Peer Linkages in Adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 21 (1), 153 – 165.
9. Cook, T. D.; Deng, Y.; Morgano, E. (2007): Friendship Influences During Early Adolescence: The Special Role of Friends' Grade Point Average. *Society for Research on Adolescence*, 17 (2), 325 – 356.
10. Crosnoe, R.; Needham, B. (2004): Holism, Contextual Variability, and the Study of Friendships in Adolescent Development. *Child Development*, 75 (1), 264 – 279.
11. Cullingford, C.; Morrison, J. (1997): Peer Group Pressure within and outside School. *British Educational Research Journal*, 23 (1), 61 – 80.
12. Deković, M.; Raboteg-Šarić, Z. (1997): Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja*, 6 (4-5), 427 – 445.
13. Dopp, A. R.; Cain, A. C. (2012): The Role of Peer Relationships in Parental Bereavement during Childhood and Adolescence. *Death Studies*, 36 (1), 41 – 60.
14. Hodžić, A.; Bijelić, N.; Cesar, N. (2003): *Spol i rod pod povećalom: priručnik o identitetima, seksualnosti i procesu socijalizacije*, Zagreb: Cesi.
15. Ilišin, V. (1999): *Mladi na margini društva i politike*, Zagreb: Alinea.
16. Kiesner, J.; Cadinu, M.; Poulin, F.; Bucci, M. (2002): Group Identification in Early Adolescence: Its Relation with Peer Adjustment and Its Moderator Effect on Peer Influence. *Child Development*, 73 (1), 196 – 208.
17. Lacković-Grgin, K. (2006): *Psihologija adolescencije*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
18. Lebedina-Manzoni, M.; Lotar, M.; Ricijaš, N. (2008): Podložnost vršnjačkom pritisku kod adolescenata-izazovi definiranja i mjerenja. *Ljetopis socijalnog rada*, 15 (3), 401 – 419.
19. Malatestinić, Đ., i sur. (2008): Prevalencija rizičnih ponašanja adolescenata: anketni upitnik. *Medicina*, 44 (1), 80 – 84.

20. Maleš, D. (1995): *Između djetinjstva i zrelosti*. Đakovo: Temposhop.
21. Meyers, L. S.; Gamst, G.; Guarino, A. J. (2006): *Applied multivariate research: Design and interpretation*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
22. Mrug, S.; Borch, C.; Cillessen, A. H. N. (2011): Other-Seks Friendships in Late Adolescence: Risky Associations for Substance Use and Sexual Debut? *Journal of Youth and Adolescence*, 40 (7), 875 – 888.
23. Natsuaki, M. N.; Biehl, M. C.; Ge, X. (2009): Trajectories of Depressed Mood From Early Adolescence to Young Adulthood: The Effects of Pubertal Timing and Adolescent Dating. *Journal of Research on Adolescence*, 19 (1), 47 – 74.
24. Nazor, M.; Sunko E.; Šandrović-Mucalo, V. (2002): *Izazov je biti učitelj*. Split: Liga za borbu protiv narkomanije.
25. Perry, D. G.; Pauletti, R. E. (2011): Gender and Adolescent Development. *Journal of Research on Adolescence*, 21 (1), 61 – 74.
26. Pollard (1985): *The Social World of the School*. London: Holt, Rinehart & Winston.
27. Ricijaš, N.; Krajcer, M.; Bouillet, D. (2010): Rizična ponašanja zagrebačkih srednjoškolaca-razlike s obzirom na spol. *Odgojne znanosti*, 12 (1), 45 – 63.
28. Sullivan, K.; Cleary, M.; Sullivan, G. (2004): *Bullying in Secondary Schools*. London: Paul Chapman Publishing.
29. Tabachnick, B. G.; Fidell, L. S. (1996): *Using multivariate statistics (3rd ed.)*. New York: Harper Collins.
30. Tanti, C.; Stukas, A. A.; Halloran, M. J.; Fodday, M. (2011): Social identity change: Shifts in social identity during adolescence. *Journal of Adolescence*, 34 (3), 555 – 567.
31. Ule, M. (1987): *Mladina in ideologija*. Ljubljana: Delavska enotnost.
32. Vézina, J., Hébert, M., Poulin, F., Lavoie, F., Vitaro, F., Tremblay, R. E. (2011): Risky Lifestyle as a Mediator of the Relationship Between Deviant Peer Afiliation and Dating Violence Victimization Among Adolescent Girls. *Journal of Youth and Adolescence*, 40 (7), 814 – 824.
33. Vrselja, I.; Sučić, I.; Franc, R. (2009): Rizična i antisocijalna ponašanja mlađih adolescenata i privrženost školi. *Društvena istraživanja*, 18 (4 – 5), 739 – 762.
34. Wolff, J. M.; Crockett, L. J. (2011): The Role of Deliberative Decision Making, Parenting, and Friends in Adolescent Risk Behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 40 (12), 1607 – 1622.
35. Wray-Lake, L.; Flanagan, C. A. (2012): Parenting Practices and the Development of Adolescents' Social Trust. *Journal of Adolescence*, 35 (3), 549 – 560.

Marina Đuranović*

RISK SOCIAL BEHAVIOUR OF ADOLESCENTS IN THE CONTEXT OF THEIR PEERS

Summary: *This paper aims to detect the forms of risky social behaviour that young people manifest in the context of their peers, as well as to determine whether there is a gender (sex) difference regarding the prevalence of the aforementioned behaviours. The data on risky behaviour of adolescents in the context of their peers has been gathered through a questionnaire and the sample consisted of all third-grade students in general high schools in Sisak and Moslavina County. The results of the research have shown that cheating on exams (tests) is the most frequent form of risky social behaviour which adolescents manifest in the context of their peers, and that risky behaviour on the Internet (including gambling) and physical aggression are the characteristics of the male gender. The importance of such research is in the creation of the real picture of the existing problems in order to create good-quality preventive programmes which would influence young people.*

Keywords: *peers, adolescence, adolescent, risky social behaviour.*

---

* dr. sc. Marina Đuranović
Osnovna škola Okučani,
Okučani
marina.djuranovic@sk.t-com.hr

* Marina Đuranović, PhD
Primary school of Okučani,
Okučani
marina.djuranovic@sk.t-com.hr